

Kommunstyrelsen

Ombildning av Erstavik från fideikommiss till aktiebolag

Yttrande till Fideikommissnämnden avseende det Petersenska fideikommissboet Erstavik och Munkbron

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen antar förslaget yttrande till Fideikommissnämnden över ansökan om att tillskjuta fast egendom i *det Petersenska fideikommissboet Erstavik och Munkbron* till ett så kallat fideikommissaktiebolag.

Sammanfattning

Fideikommiss betyder att en sak eller en fastighet ärvs på ett i förväg bestämt sätt inom en släkt. Den som ärver kallas fideikommissarie. Erstaviks gård i Nacka ingår i det Petersenska fideikommissboet som bildades 1765. Enligt lag ska alla fideikommiss upphöra när den som var fideikommissarie när lagen trädde i kraft 1964 dör. Regeringen kan dock besluta att det ska bestå, om det finns särskilda skäl. 1998 beslutade regeringen att det Petersenska fideikommissboets skulle bestå under fideikommissarien Johan af Petersens livstid. Han dog 2015. Hans son har nu ansökt om att få tillskjuta fideikommissboet till aktiebolag enligt gällande lagregler. Ansökan bereds av Fideikommissnämnden inför beslut av regeringen. Nacka kommun föreslås tillstyrka ansökan. Fideikommissaktiebolag innebär att restriktioner kring till exempel avyttring blir kvar, vilket kan förväntas vara bra sett till områdets betydelse som rekreationsområde och för friluftslivet.

Ärendet

Erstavik är ett av de största sammanhängande grönområdena i Stockholms närhet och är därför av stor betydelse som rekreationsområde, inte bara för nackabor, utan för hela regionens invånare. Området är utpekad som riksintresse för friluftslivet och har mycket höga upplevelse- och rekreationsvärden. Erstavik innehåller även betydande naturvärden, med en stor variation av olika biotoper.

Erstavik ingår i *det Petersenska fideikommissboet Erstavik och Munkbron*. Fideikommissboet bildades 1765 av Herman Petersen och hans fru Charlotte Bedoire och består idag av fastigheterna Stockholm Aurora 1, Nacka Erstavik 25:1, 25:12 och 25:28 samt Tyresö Ägnö 1: 1 och 2: 1. Detta ärende handlar om vad som ska hända med Erstavik efter att den tidigare innehavare av fideikommissboet Johan af Petersens dog 2015. För skifte av fideikommissbon gäller särskilda arvsregler. Nacka kommun ska nu yttra sig till den så kallade Fideikommissnämnden, som bereder ett förslag till regeringen om hur arvsskiftet ska gå till. Efterträdaren till fideikommissboet har ansökt om att få tillskjuta egendomen till ett aktiebolag enligt regler i lagen om avveckling av fideikommiss, nedan kallad avvecklingslagen.

Stadsledningskontoret går först igenom det här med vad ett fideikommiss är och varför det är en sak för regeringen att bestämma vad som ska hända med egendomen nu efter Johan af Petersens död. Beskrivningen är översiktlig och i delar förenklad. En fullödlig beskrivning finns i underlaget från Fideikommissnämnden, bilaga 1.

Begreppet fideikommiss

Förr i tiden kunde den som ägde ett föremål eller en fastighet bestämma att egendomen skulle ärvas på ett visst sätt efter ägarens död. Benämningen på arvtagaren är fideikommissarie och egendomen kallas fideikommissegendom, oavsett om det var en sak eller en fastighet. Fideikommissarien kan inte sälja fideikommissegendomen utan särskilda tillstånd. Egendomen bevaras på så sätt intakt genom generationerna. Arvsreglerna innebär att en utpekad person, oftast äldste sonen, ärver fideikommissegendomen ensam, oavsett förekomst av syskon.

Enligt avvecklingslagen ska ett fideikommiss avvecklas när den som var fideikommissarie när lagen trädde i kraft 1964, dör. Regeringen kan besluta att fideikommisset ska bestå, om det har synnerligt kulturhistoriskt värde eller om det annars finns särskilda skäl därtill¹. Ett sådant beslut fattades 1998² efter att Johan af Petersens far Magnus hade dött 1995. Det Petersenska fideikommissboet Erstavik och Munkbron har därmed bestått till 2015.

Avveckling av fideikommiss

Huvudregeln är som sagt att fideikommisset ska upphöra och egendomen övergå till arvingarna efter ett givna regler för arvsskiftet. Den som skulle ha blivit fideikommissarie, benämnd efterträdaren i avvecklingslagen, ska ärva halva egendomen själv, andra halvan ska delas lika mellan denne och övriga arvingar.

¹ 6 § lagen om avveckling av fideikommiss

² 23 april 1998, dnr Ku 97/166/Ka

Efterträdaren kan som alternativ ansöka om att tillskjuta egendomen till ett aktiebolag. Tanken med bolagsbildning är att hindra de olägenheter som skulle kunna uppstå vid splittring av stora fideikommiss med omfattande jord- och skogsbruksegendomar.

Det finns också möjligheter för regeringen att under vissa förhållanden besluta att stat eller kommun ska lösa in fideikommiss som omfattar jord- eller skogsbruk. Det regeringen tittar på då är om egendomens storlek, belägenhet och beskaffenhet i övrigt är sådana att det är av betydande allmänt intresse att egendomen bevaras som en enhet. Består fideikommissboet av en samling av möbler, tavlor, böcker eller andra föremål av särskilt kulturhistoriskt värde som riskerar försämrad vård, skingras eller bortflyttas, kan regeringen förordna att samlingen ska lösas in av staten eller en kulturvårdande institution.

Johan af Petersens son har ansökt om att få bilda ett fideikommissaktiebolag och hans syskon har tillstyrkt ansökan. Det är regeringen som beslutar om det ska få ske och regeringen som fastställer bolagsordningen. Regeringen kan bestämma att bolagsordningen sedan inte får ändras utan dess medgivande. Eftersom avsikten med bolagsbildningen är att bevara egendomen brukar bolagsordningen normalt sett innehålla en bestämmelse om att ingen del av egendomen får avyttras utan tillstånd från Fideikommissnämnden. Efterträdaren till det Petersenska fideikommissboet Erstavik och Munkbron har till sin ansökan bifogat ett förslag till bolagsordning med en bestämmelse om att "Sådan bolaget tillhörig fast egendom som tidigare utgjort fideikommisssegendom får icke utan Fideikommissnämndens tillstånd överlåtas eller in-tecknas. Pantbrev som utgivits på grund av in-teckning, som tillkommit före bolagets bildande eller för vilken tillstånd beviljats, får pantsättas utan ytterligare tillstånd".

Stadsledningskontorets bedömning av kommunens intressen

Som har angetts inledningsvis är Erstavik ett av de största sammanhängande grönområdena i Stockholms närhet. Det är av stor betydelse som rekreationsområde, inte bara för nackabor, utan för hela regionens invånare. Området är utpekade som riksintresse för friluftslivet och har mycket höga upplevelse- och rekreationsvärden. Erstavik innehåller även betydande naturvärden, med en stor variation av olika biotoper. Strandskyddet är utökat till 300 meter utmed största delen av Erstaviken och runt de flesta sjöarna i området. Området är också en del av den så kallade "Tyrestakilen", en av de "gröna kilar" som pekas ut i den regionala utvecklingsplanen (RUF2050). Jordbrukslandskapet och bebyggelsen i de centrala delarna, bland annat herrgårdsanläggningen från 1760, är utpekade som riksintresse för kulturmiljövården. Av intresse för kommunen är också att en mindre del ligger inom skyddsområdet för Sandasjöns reservvattentäkt.

I översiktsplanen är Erstavik markerat som "Natur och större rekreationsområde". Området består till största delen av skog och öppen mark där det bedrivs jord- och skogsbruk, men det innehåller även golfbana, ridanläggning och vissa andra verksamheter. Befintliga verksamheter bör, enligt översiktsplanen, ges möjlighet att fortleva och utvecklas

och ska vägas mot det rörliga friluftslivets, naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen. Översiktsplanen medger även att ytterligare verksamheter för rekreation tillkommer i områdets utkanter förutsatt att det inte skadar riksintressena och befintliga naturvärden.

Nacka kommun tillstyrkte efter Magnus af Petersens död att fideikommisset skulle bestå. Enligt stadsledningskontoret är det fortfarande kommunens inställning att egendomen ska bevaras på grund av den betydelse området har för friluftslivet både lokalt och regionalt. Kommunen har ett såväl skötsel- som nyttjanderättsavtal med godset, som avser att underlätta och främja allmänhetens tillgång till skog och mark som ingår i det. Stadsledningskontoret ser inga skäl till att det vore ett bättre alternativ att staten löser in egendomen och kan inte heller se att det skulle vara ett kommunalt intresse att kommunen själv löser in egendomen.

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget att tillstyrka ansökan har inga ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för barn

Om det bildas ett fideikommissbolag med en bestämmelse om att mark som ingår i Erstaviks gods inte får avyttras utan särskilt tillstånd från Fideikommissnämnden, finns goda förutsättningar att egendomen för en lång tid framöver förblir tillgänglig för friluftslivet och som rekreationsområde. Det är bra för barn.

Bilagor

Underlag från Fideikommissnämnden

Lena Dahlstedt
Stadsdirektör
Stadsledningskontoret

Dag Björklund
Trafik- och fastighetsdirektör